

Rezumatul tezei de doctorat

Teza de doctorat "CAPACITATEA CIVILĂ A ASOCIAȚIILOR ȘI A FUNDAȚIILOR ÎN DREPTUL ROMÂN" este structurată pe cinci capitole și surprinde elementele care dau specificitate instituției juridice analizate prin sublinierea particularităților capacității civile a asociațiilor și fundațiilor, privite în cadrul categoriei persoanelor juridice de drept privat, și prin integrarea acestora în categoria capacității civile a persoanei juridice. La elaborarea tezei de doctorat s-a avut în vedere evoluția cadrului legislativ în materie, așa încât pe parcursul întregii lucrări sunt analizate atât dispozițiile legale aplicabile persoanei juridice, în general, cuprinse în Decretul nr. 31/1954, cât și dispozițiile. Ordonanței nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, dar și Legea nr. 21/1924 pentru persoanele juridice (în prezent abrogată), precum și Legea nr. 287/2009, publicată în Monitorul Oficial nr. 511 din 24 iulie 2009 (care nu a intrat încă în vigoare).

Capitolul I intitulat "*Noțiuni generale privind persoana juridică*" cuprinde o trei secțiuni. În prima secțiunea – "*Considerații istorice privind persoana juridică*" sunt analizate aspecte privind persoana juridică în dreptul roman, în vechiul drept românesc, precum și situația reglementării acesteia în Codul civil român. S-a arătat, *exempli gratia*, că în dreptul roman prin *Lex Iulia de collegiis* a fost instituit statutul legal al asociațiilor și s-a impus un "sistem de autorizare prealabilă", așa încât orice asociație era obligată să obțină o autorizare specială, în caz contrar fiind considerată *illicita collegia*. Excepție făceau colegiile religioase. Această autorizare avea la început un caracter prealabil și expres, dar treptat primește un caracter implicit, astfel încât în secolul al III-lea d. H. "autorizarea tacită" este generalizată.

În dreptul vechi românesc, documentele istorice consemnează o activitate juridică importantă a *așezămintelor bisericești* în statele feudale românești, așa încât acestea pot fi considerate principalele persoane juridice ale timpului. Există documente originale privind legate, donații, vânzări-cumpărări, schimburi, diferite privilegii și întăriri de drepturi patrimoniale, diverse acțiuni cu caracter patrimonial în care bisericile și mănăstirile apar ca subiecte de drept de sine stătătoare. Calitatea de persoană juridică a *așezămintelor bisericești* este consfințită de vechile legislații românești. Cartea românească de învățătură, tipărită la mănăstirea Trei Ierarhi din Iași în 1646, din porunca lui Vasile Lupu și Îndreptarea legii tipărită la 1652 la Târgoviște, din porunca lui Matei Basarab, cuprind norme privind condițiile de întemeiere a unor biserici și mănăstiri, dar și anumite aspecte de protecție a proprietății acestora. În sobornicescul hrisov al lui Alexandru Mavrocordat sunt oprite donațiile făcute „de către cei săraci și de starea de jos la cei mai bogați și puternici”, dar sunt permise când sunt făcute mănăstirilor și bisericilor, soluție care va fi cuprinsă, mai târziu, în codicele lui Andronache Donici (capitolul XXIV, art. 12). Statutul de drept civil al mănăstirilor și bisericilor este însă reglementat sistematic în Codul Calimach, care consacră personalitatea lor juridică printr-o serie de norme prin care reglementează condițiile de existență și conținutul capacității civile a *așezămintelor bisericești*. Pentru *prima dată* în dreptul român, Codul Calimach, în vigoare în Moldova în perioada 1817-1865, a prevăzut o *reglementare generală* a persoanei juridice, foarte asemănătoare cu aceea din Codul civil austriac, după care s-a inspirat. Codul pornește de la realitatea socială a *asocierii persoanelor*, care poate fi ”conformă cu legea” și, deci, permisă, sau poate fi ”potrivnică securității, ordinii publice sau bunelor moravuri” și, deci, interzisă. Când este permisă,

asocierea poate îmbrăca forma fără personalitate juridică sau forma (superioară) cu personalitate juridică.

În fine, Codul civil român nu cuprinde dispoziții privind instituția persoanei juridice, pentru că, prin receperea Codului civil francez, se renunță la reglementarea generală care existase în Codul Calimach. Referirile la persoana juridică sunt indirect: art. 475-479 menționează *statul și domeniul public*; art. 559, cu privire la *durata uzufructului*, arată că „uzufructul care nu este acordat particularilor *nu poate trece peste treizeci de ani*”; în materia „capacității de a dispune sau de a primi prin donație între vii sau prin testament”: art. 811 (art. 910 C.civ. fr.); art. 817 (art. 937 C.civ. fr.).

În secțiunea a II-a – ”*Considerații privind fundamentul juridic al persoanei juridice*”, sunt analizate atât teoriile *dualiste*, care afirmă că în drept există alături de personalitatea individului, o personalitate distinctă, care aparține persoanelor juridice, cât și teoriile *moniste*, care neagă existența unor persoane juridice alături și în afara individului. Sunt analizate distinct ”teoria ficțiunii”, ”teoria realității”, teoriile moniste, precum și ”teoria colectivului”. Se arată că importanța practică a noțiunii de persoană juridică nu a scăzut prin criticile care i s-au adus în timp, pentru că ea explică foarte bine permanența și generalitatea pe care le implică interesele colective. Cele două mari teorii care încearcă să explice conceptul analizat, se întâlnesc până la urmă ca să recunoască ”necesitatea” acestuia, dar se despart în privința rolului atribuit puterilor publice. Teoria ficțiunii admite o masivă intervenție a statului, care atribuie personalitatea juridică și îi stabilește limitele, în mod suveran, iar teoria realității nu admite decât o intervenție moderată a statului în această materie.

Persoana juridică este asociată, de regulă, cu o grupare, cu un colectiv de oameni, așa încât în doctrina noastră, înainte de anul 1990, dar

și o perioadă după, a fost susținută *teoria colectivului* pentru a explica noțiunea de persoană juridică. În realitate, teoria colectivului, dublu sau unic, explica, la vremea respectivă, regimul juridic al ”unităților socialiste de stat” pentru a susține și explica regimul juridic al „dreptului de proprietate socialistă” și al „drepturilor reale de tip nou”, nu fundamentul juridic al persoanei juridice. Realitatea arată că atribuirea personalității juridice de către sistemul juridic s-a despărțit de exigența unei pluralități de asociați, așa cum este, spre exemplu, situația societății comerciale cu răspundere limitată cu unic asociat. În secțiua a III-a – ”Noțiunea de persoană juridică” sunt analizate elementele constitutive ale persoanei juridice: organizarea de sine stătătoare, patrimonial propriu și scopul propriu.

Capitolul al II-lea al tezei de doctorat este intitulat ”*Capacitatea civilă a persoanei juridice*” și cuprinde șase secțiuni în cadrul cărora sunt analizate aspecte relevante ale capacității de folosință și ale capacității de exercițiu a persoanei juridice, pentru a prezenta cadrul general în care este așezată tema tezei de doctorat: capacitatea civilă a asociațiilor și fundațiilor.

În secțiunea I – ”Considerații privind înființarea persoanei juridice” sunt analizate modurile de înființare a persoanei juridice așa cum sunt încă reglementate prin Decretul nr. 31/ 1954, dar și soluțiile propuse prin Legea nr. 287/2009, publicată în Monitorul Oficial nr. 511 din 24 iulie 2009, Noul Codul civil.

În secțiunea a II-a – ”Capacitatea de folosință a persoanei juridice” sunt analizate aspect privind noțiunea și caracterele juridice ale capacității de folosință a persoanei juridice, începutul, conținutul și încetarea acesteia. Se arată motivat că sancțiunea nerespectării regulilor privind capacitatea de folosință a persoanei juridice este nulitatea absolută a actului juridic civil astfel încheiat. Legea nr. 287/ 2009 reglementează

răspunderea civilă a persoanelor implicate în procesul de înființare a persoanei juridice: fondatorii, asociații, reprezentanții și orice alte persoane care au lucrat în numele unei persoane juridice în curs de constituire *răspund nelimitat și solidar* față de terți pentru actele juridice încheiate în contul acesteia cu încălcarea dispozițiilor legale; persoana nou creată, după ce a dobândit personalitate juridică, le poate ”prelua asupra sa”, actele astfel preluate fiind ale persoanei juridice încă de la data încheierii lor (art. 205). Pe de altă parte, ”orice persoană juridică *poate primi liberalități* în condițiile dreptului comun, de la data actului de înființare sau, în cazul fundațiilor testamentare, din momentul deschiderii moștenirii testatorului, chiar și în cazul în care liberalitățile nu sunt necesare pentru ca persoana juridică să ia ființă în mod legal” (art.208).

În secțiunea a III-a – ”*Capacitatea de exercițiu a persoanei juridice*” sunt analizate sistematic aspecte privind noțiunea, începutul, conținutul și încetarea capacității de exercițiu a persoanei juridice, precum și sancțiunea aplicabilă în situația nerespectării regulilor în materie. În continuare, în secțiuni distincte sunt analizate efectele reorganizării persoanei juridice asupra capacității sale civile, precum și aspect privind încetarea persoanei juridice.

Capitolul al III-lea este intitulat ”*Noțiuni generale privind asociațiile și fundațiile*” și debutează cu precizarea locului asociațiilor și fundațiilor în cadrul clasificării persoanelor juridice. Cea mai importantă clasificare a persoanelor juridice este dată de criteriul *regimului juridic aplicabil*, în funcție de care persoanele juridice se clasifică în două mari categorii: persoane juridice de drept public și persoane juridice de drept privat, subcategorii din care fac parte asociațiile și fundațiile. Secțiunea a II-a - ”*Considerații istorice privind asociațiile și fundațiile în dreptul românesc*” cuprinde o analiză riguroasă a evoluției acestor categorii de persoane

juridice, pornind de la perioada 1864-1924, cu prezentarea perioadei de aplicare a Legii nr. 21 din 1924, cu prezentarea comparativă a Legii franceze din 1 iulie 1901, mergând până la reglementarea actuală în materie. În secțiunea a III-a – ”Noțiunile de asociații și fundații” sunt analizate distinct noțiunea de asociație, noțiunea de fundație, particularitățile elementelor constitutive ale acestor personae juridice de drept privat, precum și diferitele tipuri de asociații și fundații.

Capitolul IV este intitulat ”*Capacitatea de folosință a asociațiilor și fundațiilor*” și cuprinde cinci secțiuni în care sunt fructificate o parte din concluziile la care se ajunge în analiza capacității de folosință a persoanelor juridice în general, dar se subliniază și particularitățile capacității de folosință a asociațiilor și fundațiilor. În secțiunea I – ”Înființarea asociațiilor și fundațiilor” sunt analizate distinct aspecte privind înființarea asociațiilor și înființarea fundațiilor. Secțiunea a II-a este intitulată ”Noțiunea și caracterele juridice ale capacității de folosință a asociațiilor și fundațiilor”, iar secțiunea a III-a – ”Începutul capacității de folosință a asociațiilor și fundațiilor” cuprinde aspecte privind începutul capacității de folosință a asociației, situația filialelor și sucursalelor asociației, începutul capacității de folosință a fundației, situația filialelor fundației, precum și capacitatea de folosință limitată a asociațiilor și fundațiilor. În secțiunea a IV-a – ”Conținutul capacității de folosință a asociațiilor și fundațiilor” se pornește de la *generalitatea* acestei capacități, trăsătură juridică ce exprimă aptitudinea acestor subiecte de drept civil de a avea toate drepturile patrimoniale și nepatrimoniale, precum și toate obligațiile patrimoniale și nepatrimoniale, indiferent de izvorul acestora, în condițiile legii. Pe de altă parte, conținutul capacității de folosință a asociațiilor și fundațiilor este determinat și de *principiul specialității* acestei capacități, consacrat legislativ prin art. 9 din Legea nr. 21/1924, dar susținut în sistemul nostru

anterior acestui act normativ, mai ales în jurisprudența de drept administrative. Legea nr. 287/ 2009 prevede în art. 206, cu privire la conținutul capacității de folosință, mai întâi, că persoana juridică poate avea ”orice drepturi și obligații civile, afară de acelea care, prin natura lor sau potrivit legii, nu pot aparține decât persoanelor fizice”; persoanele juridice fără scop patrimonial, cum este cazul asociațiilor și fundațiilor, pot avea doar acele ”drepturi și obligații civile care sunt necesare pentru realizarea scopului stabilit prin lege, actul de constituire sau statut”. În secțiunea a V-a – ”Încetarea capacității de folosință a asociațiilor și fundațiilor” sunt analizate aspecte privind data încetării capacității de folosință a asociațiilor și fundațiilor, reorganizarea asociațiilor și fundațiilor, dizolvarea și lichidarea asociațiilor și fundațiilor. Cu privire la situația bunurilor asociației sau fundației după dizolvare există regula potrivit căreia bunurile ramase în urma lichidării nu se pot transmite către persoane fizice. Aceste bunuri pot fi transmise către persoane juridice de drept privat sau de drept public cu scop identic sau asemănător asociației sau fundației dizolvate, potrivit statutului.

În fine, capitolul V este intitulat ”*Capacitatea de exercițiu și funcționarea asociațiilor și fundațiilor*” și cuprinde patru secțiuni. În secțiunea I – ”Organizarea și funcționarea asociațiilor și fundațiilor” sunt analizate distinct problemele privind organizarea și funcționarea asociației și cele privind organizarea și funcționarea fundației, cu sublinierea asemănărilor și deosebirilor existente. Dacă organele asociației sunt: adunarea general, consiliul director și cenzorul sau, după caz, comisia de cenzori, pentru fundației acestea sunt consiliul director și cenzorul sau, după caz, comisia de cenzori. Hotărârile luate de adunarea general a asociației în limitele legii, ale actului constitutiv și ale statutului, sunt obligatorii chiar și pentru membrii asociației care nu au luat parte la adunarea generală sau au votat împotriva. Ele pot fi atacate în justiție de către oricare dintre

membrii asociații care nu au luat parte la adunarea generală sau care au votat împotriva și au cerut să se însereze aceasta în procesul-verbal de sedință, în termen de 15 zile de la data când au luat cunoștință despre hotărâre sau de la data când a avut loc sedința, după caz.

În secțiunea a II-a – ”Noțiunea, începutul, conținutul și încetarea capacității de exercițiu a asociațiilor și a fundațiilor” sunt prezentate opiniile formulate în doctrina noastră cu privire la începutul capacității de exercițiu a persoanei juridice și soluția care se impune în această materie. Sunt analizate ”momentul *desemnării* organelor de conducere” și ”momentul dobândirii capacității de folosință” ca momente în care se dobândește capacitatea de exercițiu. Se arată motivat că momentul dobândirii capacității de exercițiu a asociațiilor și fundațiilor este cel al dobândirii capacității de folosință, soluție se întemeiază pe interpretarea gramaticală și logică a dispozițiile legale în materie.

Secțiunea a III-a analizează impactul recunoașterii statutului de utilitate publică al asociațiilor sau fundațiilor asupra capacității lor juridice. În esență recunoașterea statutului de utilitate publică determină mărirea conținutului capacității juridice a asociației ori fundației respective, prin dobândirea drepturilor și obligațiilor menționate expres de lege și prin aptitudinea de a dobândi orice alte drepturi și a-și asuma și alte obligații care privesc operațiunile la care au astfel acces.

În secțiunea a IV-a – ”*Considerații privind răspunderea penală a asociațiilor și fundațiilor*” sunt analizate aspect care determină situarea asociației ori fundației în structura infracțiunii și pedepsele care pot fi aplicate. La începutul secolului XX, profesorul Dimitrie Alexandresco, analizând responsabilitatea persoanelor morale arăta dificultățile care pot să apară în această materie ”din cauza personalității cuplei, care este baza oricărei responsabilități”, așa încât responsabilitatea penală rămâne ”în sarcina autorului real al faptului, adică a persoanei fizice”.

Cu privire la pedepsele aplicabile persoanelor juridice, inclusiv asociațiilor și fundațiilor, prin dispozițiile art. 53-1 și 53-2, introduse în Codul penal în vigoare prin Legea nr. 278/2006, sunt prevăzute felurile pedepselor aplicabile persoanelor juridice ca urmare a răspunderii penale a acestora. Există o singură pedeapsă principală, amenda de la 2.500 lei la 2.000.000 lei, singura pedeapsă principală adecvată în raport cu particularitățile persoanei juridice, dar care poate prin cuantumul ei să îndeplinească funcțiile specifice față de subiectul răspunderii penale căruia i se aplică. Sunt pedepse complementare aplicabile persoanelor juridice : dizolvarea persoanei juridice ; suspendarea activității persoanei juridice pe o perioadă de la 3 luni la un an sau suspendarea uneia dintre activitățile persoanei juridice, în legătură cu care s-a săvârșit infracțiunea, pe o durată de la 3 luni la 3 ani ; închiderea unor puncte de lucru ale persoanei juridice pe o durată de la 3 luni la 3 ani ; interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice pe o durată de la unu la 3 ani ; afișarea sau difuzarea hotărârii de condamnare. În fine, Legea nr. 286/2009 – Noul Cod penal, reglementează răspunderea penală a persoanei juridice și păstrează, în principiu, soluțiile legale actuale cu privire la condițiile răspunderii penale a persoanelor juridice și pedepsele aplicabile acestora.